

Scurte considerații privind părțile procesului civil

Brief considerations regarding the parts of the civil process

Judecător **Ioana-Anamaria FILOTE-IOVU***

Judecătoria Sectorului 2 București

Abstract

One of the components of the principle of availability in the civil process is represented by the right of the parties to establish the procedural framework regarding the object, the legal cause of the civil process, but especially of the participants in the jurisdictional activity.

In this study, the author aims to analyze the importance of the parts of the civil process, highlighting the theoretical and practical aspects, but also the difficulties encountered in the interpretation and application of the relevant legal norms.

Keywords: *the principle of availability, penitus extranei, procedural co-participation, main intervention, forced intervention.*

Rezumat

Una din componentele principiului disponibilității în procesul civil este reprezentată de dreptul părților de a stabili cadrul procesual în privința obiectului, a cauzei juridice a procesului civil, dar în special a participanților la activitatea jurisdicțională.

În acest studiu, autoarea își propune să analizeze importanța părților procesului civil, cu evidențierea aspectelor de natură teoretică și practică, dar și a dificultăților întâmpinate în interpretarea și aplicarea normelor legale incidente în materie.

Cuvinte-cheie: *principiul disponibilității, penitus extranei, coparticipare procesuală, intervenție principală, intervenție forțată.*

1. Principiul disponibilității în procesul civil

Una dintre componentele principiului disponibilității în procesul civil este reprezentată de dreptul părților de a stabili cadrul procesual, astfel cum reiese din dispozițiile art. 9 alin. (2) C. pr. civ., potrivit cărora „*obiectul și limitele procesului sunt stabilite prin cererile și apărările părților*”.

În doctrină s-a arătat că, în esență, principiul disponibilității constă în recunoașterea dreptului părții de a hotărî pornirea procesului civil, de a dispune de obiectul acestuia și de mijloacele de apărare¹.

*ioana_filote1@yahoo.com

¹ A se vedea F. Popa, *Principiul disponibilității părților în procesul civil versus principiul rolului activ al judecătorului în aflarea adevărului: corelații, interferențe, limite*, publicată în Revista Analale Universității de Vest din Timișoara – Seria Drept nr. 2/2019, p. 78. În același sens, a se vedea G. Boroș, M. Stancu, *Fișe de procedură civilă*, Ed. Hamangiu, București, 2019, pp. 8-12; M. Tăbârcă, *Procedura civilă în fișe de revizuire*, ediția a II-a, Ed. Solomon, București, 2019, pp. 15-18; A. Tabacu, *Drept procesual civil. Legislație internă și internațională. Doctrină și jurisprudență*, Ed. Universul Juridic, București, 2019, p. 49; C. Roșu, *Principiul disponibilității în procesul civil*, publicat în Revista Universul Juridic Premium nr. 11/2016, disponibil [online] la adresa <https://www.universuljuridic.ro/principiul-disponibilitatii-procesul-civil/>, accesată la data de 18.10.2023; M. Dinu, *Drept procesual civil*, Ed. Hamangiu, București, 2020, pp. 28-29.

Aceste aspecte au fost conturate și de către Înalta Curte de Casație și Justiție, prin decizia nr. 2952/2007², în care s-a statuat că „unul dintre principiile fundamentale ale procesului civil este cel al disponibilității, în conținutul căruia intră și dreptul reclamantului de a determina limitele cererii de chemare în judecată, ale cadrului procesual în care se va desfășura judecata cu privire la obiect și la părți”.

Determinarea obiectului cererii de chemare în judecată și a limitelor apărării reprezintă manifestarea în concret a disponibilității, întrucât reclamantul are posibilitatea de a aprecia ce solicită instanței și de a-i stabili limitele investiției, iar pârâtul poate invoca excepții de procedură sau de fond, își poate face apărări în fapt sau în drept, ambele părți având totodată aptitudinea de a introduce în judecată terțe persoane³.

Această formă de manifestare a dreptului de dispoziție al părții procesuale constituie în același timp și o limită a principiului rolului activ al judecătorului, întrucât instanța nu poate depăși limitele investiției sale, în sensul că nu poate da mai mult, mai puțin ori altceva decât s-a cerut, având totodată obligația de a hotărî numai asupra ceea ce s-a solicitat în cauză, astfel cum reiese din dispozițiile art. 22 alin. (6) C. pr. civ.

Părțile, obiectul și cauza sunt cele trei elemente specifice ale acțiunii civile, ale oricărei forme procesuale ce intră în conținutul acțiunii civile⁴.

Despre noțiunea de acțiune civilă s-a susținut în literatura de specialitate⁵ că desemnează „ansamblul mijloacelor procesuale prin care se poate realiza protecția judiciară a drepturilor și intereselor civile ocrotite de lege” și că „atunci când se apelează la acțiune aceasta se individualizează și devine proces”. S-a arătat totodată că aceasta este legată de dreptul subiectiv civil și că nu poate exista în absența unei persoane care să fie interesată de protecția unui drept subiectiv sau a unui interes.

Ar rezulta din aceste considerații că elementele acțiunii civile sunt și elementele procesului civil⁶.

De asemenea, în doctrină⁷ s-a afirmat că cele patru condiții de exercitare ale acțiunii prevăzute de art. 32 alin. (1) C. pr. civ., respectiv: formularea unei pretenții, capacitatea procesuală, calitatea procesuală și interesul sunt, în același timp și „condițiile ce trebuie îndeplinite pentru ca o persoană fizică sau juridică să fie parte într-un proces”.

Așadar, în principiu, în cadrul demersului judiciar, părțile au dreptul de a dispune de obiectul acțiunii (dreptul subiectiv sau interesul născut din raportul de drept civil dedus judecății) și de mijloacele acordate de lege în acest scop. Tot în principiu, motivarea în fapt a unei cereri de chemare în judecată va fi însoțită și de motivarea în drept, în sensul că reclamantul va indica și cauza (temeiul juridic) cererii sale, respectiv actul sau faptul juridic constituind fundamentul direct și imediat al dreptului reclamat.

Prin principiul disponibilității se înțelege, așadar, faptul că „părțile pot determina nu numai existența procesului, prin declanșarea procedurii judiciare și prin libertatea de a pune capăt procesului înainte de a interveni o hotărâre pe fondul pretenției supuse judecății, ci și conținutul acestuia, prin stabilirea

² Înalta Curte de Casație și Justiție, S. civ. și de propr. intelect., dec. nr. 2952/2007, consultată [online] la adresa <https://www.scj.ro/1093/Detail-jurisprudenta?customQuery%5B0%5D.Key=id&customQuery%5B0%5D.Value=81967#highlight=##>, accesată la data de 22.05.2024.

³ C. Roșu, *Drept procesual civil, Partea generală*, Ed. C.H. Beck, București, 2016, pp. 14-15; C. Roșu, L. Dănilă, *Drept procesual civil*, ediția 5, Ed. C.H. Beck, București, 2007, p. 42.

⁴ I.A. Filote-Iovu, *Principiul disponibilității în faza judecății procesului civil*, Ed. Universul Juridic, București, 2024, p. 31.

⁵ G. Boroi, D. Rădescu, *Codul de procedură civilă comentat și adnotat*, Ed. All, București, 1994, p. 93.

⁶ P. Filip, *Arhitectura procesului civil din perspectiva doctrinei, Codului civil și Codului de procedură civilă*, publicată în Revista Universul Juridic Premium nr. 6/2018, disponibilă [online] la adresele <https://www.universuljuridic.ro/arhitectura-procesului-civil-din-perspectiva-doctrinei-civile-codului-civil-si-codului-de-procedura-civila/2/> și <https://lege5.ro/Gratuit/gi4dgnbvgi2a/arhitectura-procesului-civil-din-perspectiva-doctrinei-civile-a-codului-civil-si-a-codului-de-procedura-civila>, accesată la data de 22.05.2024.

⁷ G. Boroi, M. Stancu, *Drept procesual civil*, ediția a 5-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2020, p. 41; G. Tocilescu, *Curs de procedură civilă, vol. II*, Ed. Tipografia Națională, Iași, 1889, p. 29; V.M. Ciobanu, *Tratat teoretic și practic de procedură civilă. Teoria generală, vol. I*, Ed. Național, București, 1996, pp. 319-320. Pentru o opinie diferită, în sensul că nu există o suprapunere perfectă între condițiile pentru a fi parte în procesul civil și condițiile de exercitare a acțiunii civile, în sensul că printre condițiile pentru a fi parte în proces nu se regăsesc capacitatea de exercițiu și afirmarea unui drept, a se vedea I. Leș, *Tratat de drept procesual civil*, ediția a II-a, Ed. All Beck, București, 2002, p. 147.

cadrelui procesual, în privința obiectului, a cauzei sale juridice, a participanților la proces, a fazelor și etapelor pe care procesul civil le-ar parcurge”⁸.

2. Aspecte teoretice și practice privind părțile procesului civil

Părțile procedurii contencioase au fost definite în literatura de specialitate ca fiind „persoanele fizice sau juridice care au un litigiu cu privire la un drept subiectiv civil dedus judecării sau la o situație juridică pentru a cărei realizare calea judecării este obligatorie și asupra cărora se răsfrâng efectele hotărârii judecătorești ce urmează a se pronunța ori care a fost pronunțată”, iar ale procedurii necontencioase, ca fiind persoanele „ce se adresează instanței prin care nu se urmărește stabilirea unui drept potrivit față de altcineva, precum și, dacă este cazul, persoanele chemate înaintea instanței pentru dezlegarea cererii respective”⁹.

În cele mai multe situații, cadrul procesual, sub aspectul părților între care se stabilesc raporturi juridice procesuale este fixat de către reclamant, prin indicarea în cererea de chemare în judecată a persoanei împotriva căreia își formulează pretenția¹⁰.

Cu toate acestea, potrivit art. 55 C. pr. civ., părțile procesului civil sunt reclamantul și pârâtul, precum și, în condițiile legii, terțele persoane care intervin voluntar sau forțat în cauză. Nu putem însă face abstracție de lipsa unei definiții a părților în actuala reglementare, pe care însă o apreciem a fi oportună de inserat în cadrul acestei dispoziții legale.

Propunem așadar ca, *de lege ferenda*, să se stipuleze în mod expres definițiile doctrinare menționate anterior referitoare la părțile procedurii contencioase și cele ale procedurii necontencioase.

Observăm așadar că, pe lângă părțile necesare, în lipsa cărora nu poate fi conceput un proces, cadrul procesual poate fi extins prin intervenția lui *penitus extranei*¹¹.

Reținem însă că este necesar ca acești participanți în demersul judiciar să întrunească condițiile generale pentru exercițiul acțiunii civile, printre care și calitatea procesuală¹² și capacitatea procesuală de folosință¹³ și de exercițiu¹⁴.

Capacitatea juridică procesuală a fost definită în literatura de specialitate¹⁵ ca fiind „o componentă a capacității juridice civile și care reprezintă aptitudinea persoanei fizice sau juridice de a-și asuma drepturi și obligații procesuale și de a exercita aceste drepturi și de a aduce la îndeplinire aceste obligații, adică, cu alte cuvinte, semnifică aptitudinea persoanelor de a deveni părți în procesul civil”. Aceasta „nu poate fi înstrăinată de către titularul ei, nu se poate renunța la ea și nu poate forma obiectul unor tranzacții și nu îi pot fi aduse îngrădiri decât în cazurile expres și limitativ prevăzute de lege, care au caracter de sancțiune sau de ocrotire a anumitor categorii de persoane”.

Calitatea procesuală reprezintă „un concept juridic folosit pentru a desemna îndreptățirea unei persoane fizice sau juridice de a participa la activitatea judiciară (legitimatia ad causam), ce nu implică cu necesitate existența unei identități între persoana reclamantului și persoana celui care este titularul dreptului subiectiv dedus în justiție, respectiv între persoana pârâtului și persoana celui obligat în

⁸ I.A. Filote-Iovu, *Obiectul procesului civil raportat la principiul disponibilității*, susținută la „Conferința Internațională Bială «Sistemul juridic între stabilitate și reformă»”, organizată în perioada 15-16 octombrie 2021, la Craiova.

⁹ G. Boroi, M. Stancu, *Drept procesual civil, op. cit.*, 2017, pp. 88-89.

¹⁰ *Idem.*, p. 101.

¹¹ Terții sau *penitus extranei* sunt persoanele străine de un anumit act juridic, care nu au participat nici direct și nici prin reprezentare la încheierea acestuia. În principiu, terții nu sunt afectați prin încheierea unui act juridic, în sensul că acesta nu le profită, dar nici nu le dăunează. A se vedea <https://legeaz.net/dictionar-juridic/terti>.

¹² Pentru noțiunea de calitate procesuală, a se vedea, spre exemplu, V.M. Ciobanu, G. Boroi, *Drept procesual civil, Curs selectiv. Teste grilă*, ediția a II-a, Ed. All Beck, București, 2003, p. 7.

¹³ Lipsa capacității procesuale de folosință poate fi invocată în orice fază a procesului civil, de către oricare dintre părți, de procuror și de instanță din oficiu și este sancționată cu nulitatea absolută, având drept consecință nulitatea actului procedural făcut în aceste condiții.

¹⁴ Actele de procedură îndeplinite de către cel lipsit de capacitate procesuală de exercițiu sunt anulabile, putând însă fi ratificate, în condițiile legii.

¹⁵ G. Aioanei, *Părțile în procesul civil. Teză de doctorat (rezumat)*, 2012, p. 10, disponibilă [online] la adresa <https://doctorate.ulbsibiu.ro/wp-content/uploads/rezumat-aioanei.pdf>.

raportul de drept substanțial, fiind suficientă doar justificarea dreptului și a obligației unei persoane de a participa (ca parte) în procesul civil¹⁶.

În practica judiciară s-a statuat că „reclamantul este titularul dreptului sau interesului încălcat sau lezat, iar pârâțul este, de regulă, numai persoana despre care se afirmă că a încălcat dreptul sau interesul reclamantului¹⁷, calitatea procesuală reprezentând o condiție de exercitare a acțiunii civile și fiind dată de „identitatea dintre părți și subiectele raportului juridic litigios, astfel cum acesta este dedus judecării¹⁸”.

Din punctul de vedere al subiectelor care participă la activitatea judiciară, aceasta poate fi activă, împrejurare în care ea privește îndreptățirea unei persoane de a reclama în justiție, respectiv titularul dreptului din raportul juridic dedus judecării și pasivă, atunci când vizează obligația unei alte persoane de a răspunde față de pretențiile invocate împotriva sa.

Sarcina justificării calității procesuale, atât active, cât și pasive, aparține reclamantului, care, în cadrul cererii de chemare în judecată, trebuie să expună împrejurările de fapt sau de drept din care rezultă îndreptățirea sa de a-l acționa în judecată pe adversar.

Condiția calității procesuale decurge din scopul procesului civil, acela de rezolvare a situațiilor conflictuale ce apar în viața socială și din necesitatea unei optime administrări a justiției, ce presupune desfășurarea procedurii cu participarea persoanelor îndreptățite să fie părți în procesul civil, reprezentând o cerință care trebuie să fie întrunită în orice proces civil, indiferent de obiectul acestuia.

Calitatea procesuală pasivă reprezintă una din condițiile pe care trebuie să le îndeplinească persoana împotriva căruia este formulată cererea inițială, pentru legala formulare și exercitare a acțiunii civile, ce presupune existența unei identități între cel chemat în judecată și debitorul raportului juridic dedus judecării¹⁹.

Coparticiparea procesuală. În cadrul unui proces putem avea și coparticipare procesuală, adică mai multe părți în aceeași cauză, ceea ce reprezintă „aplicația pe plan procesual a pluralității subiectelor raportului juridic substanțial²⁰”.

Sediul materiei este reprezentat de dispozițiile art. 59-60 C. pr. civ., ce reglementează condițiile de existență ale coparticipării, prevăzându-se că „mai multe persoane pot fi împreună reclamante sau pârâte dacă obiectul procesului este un drept sau o obligație comună, dacă drepturile sau obligațiile lor au aceeași cauză ori dacă între ele există o strânsă legătură”.

Coparticiparea poate fi necesară (obligatorie când mai multe persoane sunt într-un raport juridic unic și indivizibil) ori facultativă, activă (în proces sunt mai mulți reclamânți și un pârât), pasivă (un reclamant și mai mulți pârâți) sau mixtă (mai mulți reclamânți și mai mulți pârâți), subiectivă (pluralitate de persoane cu aceleași interese) sau obiectivă (reiese din conexarea mai multor cereri, dacă în unele dintre acestea sunt și alte părți).

Coparticiparea procesuală respectă principiul independenței procesuale în cazul raporturilor între coparticipanți, art. 60 alin. (1) C. pr. civ. stipulând că actele de procedură, apărările și concluziile unuia dintre coparticipanți nu pot folosi, dar nici dăuna celorlalți.

De la acest principiu există o singură excepție, anume aceea că, în unele cazuri, dacă prin natura raportului juridic sau în temeiul unei dispoziții legale, efectele hotărârii se produc asupra tuturor

¹⁶ I.A. Filote-Iovu, *Competența funcțională a instanțelor judecătorești și calitatea procesuală pasivă în cauzele având ca obiect „ridicarea sechestrului asigurător”, după rămânerea definitivă a hotărârii penale*, disponibilă [online] la adresa <https://www.universuljuridic.ro/competenta-functionala-a-instantelor-judecato-resti-si-calitatea-procesuala-pasiva-in-cauzele-avand-ca-obiect-ridicarea-sechestrului-asigurator-dupa-ramane-rea-definitiva-a-hotararii/>, accesată la data de 22.05.2024.

¹⁷ Trib. Constanța, S. I civ., dec. nr. 633/2016, consultată în I.A. Filote-Iovu, *Competența funcțională a instanțelor judecătorești și calitatea procesuală pasivă în cauzele având ca obiect „ridicarea sechestrului asigurător”, după rămânerea definitivă a hotărârii penale, op. cit.*

¹⁸ Înalta Curte de Casație și Justiție, S. a II-a civ., dec. nr. 3511/2014, consultată [online] la adresa <https://www.scj.ro/en/1093/Jurisprudence-details?customQuery%5B0%5D.Key=id&customQuery%5B0%5D.Value=118854#highlight=##>, accesată la data de 22.05.2024.

¹⁹ Jud. Rădăuți, sent. nr. 2000/2020, consultată în I.A. Filote-Iovu, *Competența funcțională a instanțelor judecătorești și calitatea procesuală pasivă în cauzele având ca obiect „ridicarea sechestrului asigurător”, după rămânerea definitivă a hotărârii penale, op. cit.*

²⁰ G. Boroș, M. Stancu, *Drept procesual civil, op. cit.*, 2017, p. 96.

reclamanților sau părților, actele de procedură îndeplinite numai de către unii dintre ei sau termenele încuviințate numai unora dintre ei în vederea îndeplinirii actelor procedurale folosesc și celorlalți. În situația în care actele de procedură ale unora dintre coparticipanți sunt potrivnice celorlalți, atunci se va ține seama de actele cele mai favorabile, astfel cum prevede art. 60 alin. (2) C. pr. civ.

Această excepție își găsește aplicabilitatea în ipoteza în care între coparticipanți există raporturi obligaționale de solidaritate sau de indivizibilitate²¹.

De pildă, efectele admiterii apelului sau recursului declarat de către un coparticipant se vor extinde și asupra celorlalți coparticipanți care nu au introdus apel sau recurs, ori a căror cereri de apel sau recurs au fost respinse. Un alt exemplu îl constituie situația coproprietarilor unui bun, în cazul cărora nu se mai aplică principiul independenței procedurale.

Printre efectele coparticipării enumerăm următoarele:

- necesitatea existenței unui singur mandatar în ipoteza în care coparticipanții au aceleași interese, caz în care li se va comunica o singură copie a cererii introductive de instanță, respectiv a întâmpinării [art. 149 alin. (1) C. pr. civ.];

- neprezentarea unor coparticipanți sau neîndeplinirea de către aceștia a unui act de procedură la termenul de judecată stabilit nu împiedică citarea lor în continuare în cadrul litigiului [art. 60 alin. (3) C. pr. civ.];

- unicitatea taxei judiciare de timbru în ipoteza efectuării actelor de procedură în interesul comun al coparticipanților sau împotriva acestora; și

- suportarea cheltuielilor de judecată de către coparticipanți în funcție de natura raportului dintre ei, respectiv în mod egal, proporțional sau solidar (art. 455 C. pr. civ.).

Reținem totodată că părților inițiale li se pot alătura și alte persoane care intră în procesul original din inițiativa lor (intervenția voluntară) sau a celor între care s-a stabilit inițial raportul juridic procesual (chemarea în judecată a altor persoane, chemarea în garanție, arătarea titularului dreptului și intervenția forțată, din oficiu, a altor persoane), lărgindu-se astfel litigiul²².

Intervenția voluntară. Intervenția voluntară a fost definită ca fiind „cererea unui terț de a intra într-un proces pornit de alte părți, pentru a-și apăra un drept propriu sau pentru a sprijini apărarea uneia dintre părțile din acel proces”²³.

Aceasta este de două tipuri, respectiv principală (terțul solicită introducerea sa în proces printr-o cerere incidentală pentru a i se recunoaște sau stabili un drept propriu, lărgind cadrul procesual sub aspectul părților, dar și sub aspectul obiectului, dacă dreptul invocat de terț este diferit de cel pretins de reclamant) și accesorie (terțul urmărește numai să sprijine apărarea uneia dintre părți).

Pentru ca părțile din litigiu să nu fie luate prin surprindere de către această cerere de intervenție voluntară principală, precum și pentru a se asigura dreptul de apărare și contradictorialitatea, cererea trebuie încuviințată în principiu, adică trebuie verificat dacă pretenția este susceptibilă de a se soluționa în litigiul deja început. Terțul nu poate solicita refacerea actelor de procedură, readministrarea probelor și nici comunicarea actelor aflate la dosar, doar actele de procedură următoare se vor îndeplini și față de acesta.

Subliniem faptul că cererea de intervenție principală se judecă odată cu cea principală, putând să fie disjunctă, exceptând ipoteza în care intervenientul pretinde pentru sine dreptul dedus judecății.

De pildă, într-un dosar²⁴ în care tatăl unei minore a solicitat modificarea măsurilor stabilite printr-o hotărâre anterioară privitor la modalitatea de exercitare a autorității părintești, programul de vizitare și reducerea pensiei de întreținere, a fost formulată o cerere de intervenție principală de către mama celui de-al doilea copil al reclamantului având ca obiect: stabilirea locuinței copilului, a pensiei de întreținere, a autorității părintești și a programului de vizitare, care a fost admisă în parte.

²¹ *Idem.*, p. 98.

²² C. Roșu, *Drept procesual civil, op. cit.*, 2016, pp. 64-65.

²³ G. Boroș, M. Stancu, *Drept procesual civil, op. cit.*, 2017, p. 104.

²⁴ Jud. Sectorului 2 București, sent. nr. 8281/2022, consultată în I.A. Filote-Iovu, *Principiul disponibilității în faza judecății procesului civil, op. cit.*, p. 55.

Deși apreciem justă soluția pronunțată în cauză, nu putem face abstracție de faptul că, pentru soluționarea cu celeritate a cauzei s-a procedat la comunicarea cererii de intervenție principală părților în cadrul procedurii de regularizare, cu mențiunea de a-și exprima poziția procesuală, precum și de formula întâmpinare și abia la primul termen de judecată s-a pus în discuție admisibilitatea în principiu a cererii de intervenție.

Părțile nu au invocat nerespectarea dispozițiilor legale incidente, ci au fost de acord cu admisibilitatea acestei cereri, reclamantul formulând chiar cerere reconvențională prin care a solicitat extinderea programului de vizitare al minorului.

Subliniem totodată că actele de dispoziție efectuate de părțile inițiale, respectiv renunțarea reclamantului la judecată sau la dreptul pretins, ori achiesarea pârâtului la pretențiile reclamantului nu au nicio influență cu privire la cererea de intervenție principală, care va fi soluționată²⁵.

Apreciem că, privitor la alin. (3) al art. 62 C. pr. civ., ce reglementează faptul că, prin acordul expres al părților, intervenția principală se poate face și în instanța de apel, este necesară intervenția legiuitorului, în sensul precizării că este vorba despre părțile originare ale procesului ajuns în faza de apel, iar nu despre părțile din calea de atac a apelului, întrucât nu este vorba despre un apel incident.

Pe de altă parte, considerăm oportună pentru soluționarea cu celeritate a cauzei și pentru înlăturarea divergențelor jurisprudențiale, modificarea adusă alin. (3) și (4) ale art. 64 C. pr. civ., prin Legea nr. 310/2018, în sensul că încheierea prin care instanța se pronunță asupra admisibilității în principiu nu se poate ataca decât odată cu fondul, iar în ipoteza în care a fost respinsă cererea de intervenție ca inadmisibilă, hotărârea este desființată de drept, cauza fiind trimisă la rejudecare de la momentul discutării admisibilității în principiu a acesteia²⁶.

Spre deosebire de acesta, intervenția accesorie are natura juridică a unei simple apărări, motiv pentru care intervenientul accesoriu este subordonat părții în favoarea căreia a intervenit, neputând efectua decât actele ce profită acesteia.

Ca expresii ale poziției de dependență, precizăm că, dacă persoana în favoarea căreia a intervenit renunță la judecată sau la dreptul pretins, cererea de intervenție accesorie va fi respinsă ca lipsită de interes sau de obiect. Totodată, intervenientul accesoriu poate renunța la judecarea cererii sale doar cu acordul părții în favoarea căreia a intervenit, iar dreptul său de a exercita o cale de atac este condiționat de exercitarea acesteia de partea în favoarea căreia a intervenit, în caz contrar aceasta fiind socotită neavenită²⁷.

În jurisprudență²⁸ s-a apreciat că lipsa calificării de către instanța de fond a cererii de intervenție (principală sau accesorie) în condițiile în care intervenientul nu a făcut-o, nu poate constitui motiv de nulitate al hotărârii atacate, în condițiile în care procedura de soluționare și efectele produse sunt evidente specifice intervenției accesorii, iar apelantul nu a suferit vreun prejudiciu.

Suntem parțial de acord cu această soluție, apreciind că, deși lipsa calificării de către instanță a cererii de intervenție ca fiind principală ori accesorie nu poate conduce decât la nulitatea relativă condiționată de probarea unei vătămări, apreciem că judecătorul are obligația de a lămuri cadrul procesual sub toate aspectele, inclusiv cu privire la denumirea cererilor incidentale și a părților, pentru acuratețe.

²⁵ C. Roșu, *Drept procesual civil, op. cit.*, 2016, p. 66.

²⁶ Anterior modificărilor, dispozițiile art. 64 alin. (3) și (4) C. pr. civ. prevedeau următoarele: „(3) Încheierea de admitere în principiu nu se poate ataca decât odată cu fondul. (4) Încheierea de respingere ca inadmisibilă a cererii de intervenție poate fi atacată în termen de 5 zile, care curge de la pronunțare pentru partea prezentă, respectiv de la comunicare pentru partea lipsă. Calea de atac este numai apelul, dacă încheierea a fost dată în prima instanță, respectiv numai recursul la instanța ierarhic superioară, în cazul în care încheierea a fost pronunțată în apel. Dosarul se înaintează, în copie certificată pentru conformitate cu originalul, instanței competente să soluționeze calea de atac în 24 de ore de la expirarea termenului. Întâmpinarea nu este obligatorie. Apelul sau, după caz, recursul se judecă în termen de cel mult 10 zile de la înregistrare. Judecarea cererii principale se suspendă până la soluționarea căii de atac exercitate împotriva încheierii de respingere ca inadmisibilă a cererii de intervenție”.

Precizăm că unele instanțe suspendau judecarea cauzei până la soluționarea căii de atac, iar altele acordau un termen suficient de lung pentru a acoperi perioada în care dosarul era în calea de atac.

²⁷ C. Roșu, *Drept procesual civil, op. cit.*, 2016, pp. 66-67.

²⁸ Trib. Suceava, S. a II-a civ., dec. nr. 113/2017, consultată [online] la adresa <https://www.jurisprudenta.com/jurisprudenta/speta-10hbwh05/> accesată la data de 22.05.2024.

Intervenția forțată. Chemarea în judecată a altor persoane presupune introducerea în proces a unei terțe persoane ce ar putea să pretindă aceleași drepturi ca și reclamantul, de către părțile procesului originar.

Un efect specific al unei astfel de cereri de intervenție forțată constă în scoaterea din proces a pârâtului în cazul în care acesta este chemat pentru o datorie bănească și recunoaște pretențiile bănești formulate împotriva sa. Dacă acesta declară că dorește să-și achite datoria față de cel care își va stabili judecătorește dreptul și va depune suma respectivă, judecata va continua între reclamant și terțul chemat în judecată.

Arătarea titularului dreptului poate fi făcută numai de către pârât și numai în cazul cererilor prin care se urmărește valorificarea unui drept real, în măsura în care între pârât și terțul arătat ca titular al dreptului real există un raport juridic cu privire la lucrul de formează obiectul cererii.

Cererea se comunică persoanei indicate ca titular al dreptului real împreună cu copiile de pe cererea de chemare în judecată și înscrisurile depuse la dosar, precum și reclamantului, întrucât scoaterea din proces a pârâtului nu se poate face decât cu încuviințarea acestuia.

Chemarea în garanție este o formă de intervenție forțată, prin care partea care ar putea pierde procesul poate să cheme în judecată o altă persoană împotriva căreia ar putea să se îndrepte cu o cerere de garanție sau în despăgubire.

Aceasta presupune existența unui proces civil aflat în faza judecării în primă instanță și o legătură de dependență între cererea principală și cererea de chemare în garanție, astfel încât soluția ce se va da în cererea principală să poată influența soluția ce se va pronunța asupra cererii de chemare în garanție.

Reținem că aceasta se judecă odată cu cererea principală, însă dacă soluționarea celei din urmă este întârziată din cauza cererii de chemare în garanție, instanța poate dispune disjungerea și judecarea lor separată.

De exemplu, într-o cauză²⁹ având ca obiect „revendicare și rectificarea cartei funciare” a fost admisă în principiu cererea de chemare în garanție a vânzătorului și a succesorilor altui vânzător ai unui teren, de către pârâții cumpărători, în temeiul art. 1705 C. civ., respectiv în temeiul răspunderii pentru evicțiune.

Observăm că în respectivul dosar cererea de chemare în garanție a fost depusă odată cu întâmpinarea, iar judecătorul a manifestat un rol activ foarte accentuat, mai ales că aceasta avea caracter inform, în sensul că nu erau nominalizați moștenitorii celui de-al doilea vânzător.

Apreciind că nu este oportun ca în circumstanțele cauzei să stabilească primul termen de judecată întrucât cadrul procesual nu era conturat în mod corespunzător, instanța a făcut adresă pârâților, cărora le-a pus în vedere pe de o parte să achite taxa judiciară de timbru cu indicarea cuantumului acesteia, sub sancțiunea anulării acesteia ca netimbrată, iar pe de altă parte să precizeze numele și adresele moștenitorului celui de-al doilea vânzător, sub sancțiunea anulării acesteia pentru caracterul inform.

După ce pârâții s-au conformat obligațiilor trasate în sarcina lor, cererea de chemare în garanție a fost comunicată reclamantului pentru a-și exprima poziția procesuală privind admisibilitatea în principiu, în termen de 10 zile, precum și celor chemați în garanție, pentru a depune întâmpinare în termen de 10 zile, acestora fiindu-le comunicate totodată și copii de pe cererea de chemare în judecată, întâmpinarea și înscrisurile depuse la dosar, sub rezerva punerii în discuție la primul termen de judecată a admisibilității în principiu.

Observăm totodată că, pentru primul termen de judecată, a fost comunicată părților întâmpinarea formulată de cei chemați în garanție.

La primul termen din data de 5 octombrie 2020, apreciind că sunt întrunite condițiile prevăzute de art. 72 C. pr. civ., instanța a admis în principiu cererea de chemare în garanție, care a fost judecată odată cu cererea principală.

Observăm că, deși instanța a nesocotit dispozițiile art. 74 alin. (2) și (3) C. pr. civ., în sensul că nu a stabilit direct termen de judecată și a pus în vedere celor chemați în garanție să depună întâmpinare anterior punerii în discuție a admisibilității în principiu, apreciem că o astfel de soluție este justificată de circumstanțele cauzei, a respectat principiul contradictorialității și dreptul de apărare al părților. De altfel,

²⁹ Jud. Rădăuți, sent. nr. 973/2022, consultată în I.A. Filote-Iovu, *Principiul disponibilității în faza judecării procesului civil*, op. cit., p. 57.

niciuna dintre părți nu a invocat la primul termen de judecată vreo neregularitate și niciunea nu i-a fost produsă vreo vătămare, iar cauza nu a suferit amânări succesive, judecătorul manifestând un rol foarte activ pentru ca, la primul termen de judecată, cadrul procesual să fie complet.

De altfel, în opinia noastră, deși din dispozițiile legale reiese că intervenientul devine parte în proces doar după admiterea în principiu a cererii de intervenție, apreciem că ar trebui reformate mai multe dispoziții legale din materia intervenției voluntare și a celei forțate.

Astfel, considerăm că pentru intervenția principală voluntară, art. 64 alin. (1) și art. 65 alin. (3) C. pr. civ. ar trebui să prevadă că se comunică părților cererea de intervenție și copii de pe înscrisurile atașate cererii, cu mențiunea de a depune întâmpinare în termen de 10 zile de la comunicare, sub rezerva punerii în discuție a admisibilității în principiu a cererii de intervenție. În mod excepțional, pentru motive temeinice, în cazul în care a fost admisă în principiu cererea de intervenție principală, părțile pot solicita repunerea în termenul de formulare a întâmpinării și acordarea unui termen de judecată, caz în care au obligația depunerii acesteia în termen de 10 zile.

Chiar dacă, potrivit art. 65 alin. (1) C. pr. civ., intervenientul devine parte în proces numai după admiterea sa în principiu, apreciem că nu este pricinuită nicio vătămare părților prin modificările pe care le propunem, din moment ce oricum acestora li se comunică actele sus-menționate și li se acordă termen pentru pregătirea apărării privind admisibilitatea în principiu a cererii de intervenție voluntară.

Aceste modificări propuse conduc implicit și la schimbarea conținutului art. 69 alin. (3), art. 74 alin. (3) și art. 77 alin. (2), rațiunile expuse rămânând valabile întocmai.

Astfel, încercând a îngloba toate situațiile ce s-ar ivi în practica judiciară, conchidem că, în momentul în care se comunică intervenienților forțați cererea de chemare în judecată, întâmpinarea, înscrisurile și cererea de intervenție forțată, acestora li se pune în vedere să depună întâmpinare în cauză în termen de 10 zile, sub rezerva punerii în discuție a admisibilității în principiu a cererii de intervenție. În mod excepțional, pentru motive temeinice, în cazul în care a fost admisă în principiu cererea de intervenție forțată, intervenientul forțat poate solicita repunerea în termenul de formulare a întâmpinării și acordarea unui termen de judecată, caz în care are obligația depunerii acesteia în termen de 10 zile.

Apreciem că în această manieră terții intervenienți nu ar fi prejudiciați dacă și-ar formula apărări atât cu privire la admisibilitatea în principiu a cererii de intervenție forțată, cât și cu privire la pretențiile formulate împotriva acestora, mai ales că, în ipoteza respingerii ca inadmisibilă a unei astfel de cereri, își pot recupera cheltuielile de judecată efectuate. Ba mai mult, dacă apreciază că în mod abuziv și cu rea-credință s-a solicitat introducerea lor în cauză, pot solicita amendarea persoanei responsabile, dar și plata de despăgubiri.

3. Concluzii

Prin principiul disponibilității se înțelege faptul că părțile pot determina nu numai existența procesului, ci și conținutul acestuia, prin stabilirea cadrului procesual, în privința obiectului, a cauzei sale juridice, a participanților la proces, a fazelor și etapelor pe care procesul civil le-ar parcurge.

Părțile, obiectul și cauza sunt cele trei elemente specifice ale acțiunii civile, ale oricărei forme procesuale ce intră în conținutul acțiunii civile.

În lipsa unei definiții a părților în actuala reglementare, propunem, ca, *de lege ferenda*, să se definească părțile procedurii contencioase ca fiind „persoanele fizice sau juridice care au un litigiu cu privire la un drept subiectiv civil dedus judecății sau la o situație juridică pentru a cărei realizare calea judecății este obligatorie și asupra cărora se răsfrâng efectele hotărârii judecătorești ce urmează a se pronunța ori care a fost pronunțată”, iar cele ale procedurii necontencioase, ca fiind persoanele „ce se adresează instanței prin care nu se urmărește stabilirea unui drept potrivit față de altcineva, precum și, dacă este cazul, persoanele chemate înaintea instanței pentru dezlegarea cererii respective”.

Pe lângă părțile necesare, în lipsa cărora nu poate fi conceput un proces, cadrul procesual poate fi extins prin intervenția lui *penitus extranei*, care trebuie să întrunească condițiile generale pentru exercițiul acțiunii civile.

În cadrul unui proces putem avea și coparticipare procesuală, adică mai multe părți în aceeași cauză, ceea ce reprezintă aplicația pe plan procesual a pluralității subiectelor raportului juridic substanțial.

Reținem totodată că părților inițiale li se pot alătura și alte persoane care intră în procesul originar din inițiativa lor (intervenția voluntară) sau a celor între care s-a stabilit inițial raportul juridic procesual (chemarea în judecată a altor persoane, chemarea în garanție, arătarea titularului dreptului și intervenția forțată, din oficiu, a altor persoane), lărgindu-se astfel litigiul.